

Mirza Senglah'ın *Tercüme-i Kaşide-i Senglah der-Medh-i İzmir* adlı eserinin ilk ve son sayfaları (Bulak 1261)

Osmanlı hattatlarına ayrılması; II. ciltte sırasıyla bazı nesta'lik hattatları tanıtılmış, ardından Sultan Ali Meşhedî'nin *Şirâtü's-su'ut'u* ile Mir Ali Herevî'nin *Midâdü'l-hu'ûf'u* ve Mir İmâd-ı Hasenî'ye nisbet edilen *Âdâbü'l-meşk*'in metinleri kaydedilmiş ve sonunda da nesih hattatları hakkında bilgi verilmiştir (muhteva için bk. Ahmed Gülçin-i Meânî, II, 574-575). 6. *Mecma'u'l-evşâf* ve *Zeyl-i Mecma'u'l-evşâf* (İstanbul 1276; Tebriz 1292). Mirza Necefali Han Dâniş Tebrîzî'nin derlediği eserde (Âgâ Büzürg-i Tahrânî, XX, 20) Senglah'a yazılan mektuplar ve değişik konulardaki yazışmalar yer alır. *Bürç-i Zevâhir* ve *Dürç-i Cevâhir*'le birlikte basılan eserde Mirza Senglah için kaleme alınan bazı Farsça şiirlerin Türkçe çeviri ve açıklamalarının yapılması, bazı yazışmaların da Türkçe çevirilerinin bulunması dikkat çekicidir. Bu eserde yöneticilerin Senglah'tan kitâbe yazmasına dair taleplerini içeren yazışmalar da vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Cl. Huart, *Les calligraphes et les miniatures de l'orient musulman*, Paris 1908, s. 255; Storey, *Persian Literature*, I/2, s. 1077-1078; Hasan Abdülvehhâb, *Târîhu'l-mesâcidi'l-eseriyeye fi'l-Kâhire*, Kahire 1946, I, 384, 385-386; M. Ali Müderris, *Reyhânetü'l-edeb*, Tahrân 1347 hş., III, 92-93; Ma'sûm Ali Şah, *Târâ'ik*, III, 464; Abdülâfi Kâreng, *Âşâr u Ebniye-i Târîhi-yi Tebriz*, Tebriz 1347 hş., s. 11-14; Mehdi Beyânî, *Ahvâl ü Âşâr-ı*

Hoşnûvîsân, Tahrân 1348 hş., III, 797-800; Ahmed Gülçin-i Meânî, *Târîh-i Tezkirehâ-yı Fârsî*, Tahrân 1350 hş., II, 574-575; Hânbâbâ, *Fihrist*, I, 752, 1242, 1305; II, 2065, 2410; III, 3024, 3387; IV, 4531; Âgâ Büzürg-i Tahrânî, *ez-Zer'â ilâ teşâ'nîfi's-Şif'a*, Tahrân 1403-1406/1983-86, IV, 31; IX, 458, 764; XII, 187; XV, 33; XX, 20, 235; XXVI, 94, 297; J. Strauss, *The Egyptian Connection in Nineteenth Century Ottoman Literary and Intellectual History*, Beirut 2000, s. 22; Gulâm Rizâ Fesenkurî – Ahmed Şâhid, *Meşâhîr-i Ricâl-i İsfereyîn*, Tahrân 1380 hş., s. 93-96; Ahmed Şâhid, "Mîrzâ Senglah İsfereyînî, Şâ'ir Haftâ", *Hâfiz*, sy. 104, Tahrân 1392 hş., s. 105-106; M. Kaya-han Özgül, *XIX. Asrın Benzersiz Bir Politeknîği: Münîf Paşa*, Ankara 2005, s. 6, 284, 307; Hâlid Azeb – Ahmed Mansûr, *Ma'âbatü'l-Bulâk*, İskenderiye 2005, s. 47, 178; Ekmeleddin İhsanoğlu, *Mısır'da Türkler ve Kültürel Mirasları: Mehmed Ali Paşa'dan Günümüze Basılı Türk Kültürü Bibliyografyası ve Bir Değerlendirme*, İstanbul 2006, s. 140; Hatice Aynur, "Mîrzâ Senglah ve Tercüme-i Kaside-i Senglah der Medh-i İzmîr", *Tunca Kortantamer İçin* (ed. Yavuz Akpınar), İzmir 2007, s. 259-294; a.mlf., "Mecmû'adan Mün-tahabât'a Geçiş Örneği Olarak Müntahabât-ı Mîr Nazîf", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 2: Eski Türk Edebiyatına Modern Yaklaşımlar I, 24 Nisan 2006, Bildiriler* (haz. Hatice Aynur v.dğr.), İstanbul 2007, s. 108-110; Hâdi Hezâveî, "Ez Mîrzâ Muhammed 'Alî Senglah tâ Pablû Pikâsû Hünermend-i Eksentrîk yâ Tâfte Cüdâ Bâfte; Büleend Pervâz, Dervîş Meslek, Hîreser ve Mu'tan'tan", *Tendis*, sy. 193, Tahrân 1389 hş., s. 24-25; Dihudâ, *Luğatnâme* (Muîn), VIII, 12176; Maryam Ekhtîar, "Sanglak, Mohammad-'Alî", <http://www.iranicaonline.org/articles/sanglak> (02.09.2014).

HATİCE AYNUR

MİSNÂVÎ

(المسنوي)

Ebû Abdillâh Muhammed
b. Ahmed b. Muhammed ed-Dilâi
el-Misnâvî el-Fâsî
(ö. 1136/1724)

Faşlı fakih, edip ve sûfi.

1072 (1662) yılında Fas'ın orta kesiminde Tâdlâ yakınlarındaki Dilâiyye Zâviyesi'nde doğdu. Misnâvî nisbesinin zâviyenin bulunduğu yörenin eski adı olan Tâmisnâ'dan geldiği sanılmaktadır (Abdullah Kennûn, I, 269). Misnâvî, Şâzelî tarikatını yaymak ve bölgeyi imar etmek amacıyla X. (XVI.) yüzyılın ikinci yarısında Dilâiyye Zâviyesi'ni kuran Berberî asıllı Ebû Bekir b. Muhammed'in soyundan ilim ehli bir aileye mensuptur. İlk eğitimini, çeşitli alanlarda pek çok âlimin yetiştiği bölgenin siyasî hayatında etkili olan bu zâviyede aldı. Zâviyenin Filâlî Hükümdarı Mevlây Reşid b. Şerîf tarafından yıkılması üzerine 1079'da (1668) ailesiyle birlikte Fas şehrine gitti. Burada Abdülmelik b. Muhammed es-Sicilmâsî, Muhammed b. Abdülkâdir el-Fâsî, Hasan b. Mes'ûd el-Yûsî, Muhammed b. İbrâhim el-Heştûkî el-Merrâkûşî, Abdüsselâm b. Tayyib el-Kâdirî, Ebû Abdullah Muhammed el-Bünânî et-Tilimsânî ve babasının amcası Muhammed el-Murâbit ed-Dilâî gibi âlimlerden ders aldı. Öğrenimini tamamladıktan sonra İnâniyye, Karaviyyîn gibi Fas'ın çeşitli mescidlerinde imam hatip ve müderris olarak görev yaptı. 1720'de Mevlây İdrîs Mescidi'nin yenilenmesi tamamlanınca bu mescide imam hatip ve müderris tayin edildi. Talebeleri arasında Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Mübârek es-Sicilmâsî, İbnü't-Tayyib eş-Şarkî, Ahmed b. Abdülvehhâb el-Vezîr el-Gassânî, Ebû'l-Alâ İdrîs el-Mencere, Muhammed b. Hamdûn el-Bennânî, Muhammed b. Abdüsselâm el-Bennânî, Muhammed b. Kâsım Cessûs, Emîr Muhammed b. Sultan Mevlây İsmâil ve İbn Zekrî el-Fâsî bulunmaktadır.

Hayatının ilk yıllarında fıkıh, belâgat, mantık, edep ve tarih ilimleriyle meşgul olan Misnâvî ileriki yıllarda kendini daha çok tefsir ve *Şâhih-i Buḥârî* okutmaya verdi. Hayatı boyunca ders vermeye devam etti, irşad faaliyetlerini de aksatmadı. Hem sûfi kişiliği hem hocalığı ile bölge halkı katında saygın bir mevki kazandı. Ramazan aylarında halka açık *Şâhih-i Buḥârî* dersi verir, Mâlikî mezhebinde delil kabul edilen ahkâm hadislerini açıklamayı

bu ayın dokuzuncu günü tamamlardı. Bu zı kaynaklarda şeyhü'l-cemâa olduğu ifade edilir. Bir süre fetva makamında bulundu, ancak daha sonra bu görevinden ayrıldı. Özellikle zor fikhî meseleleri çözmede mahirdi. Bazı konularda Mâlikî mezhebine muhalefet eden Misnâvî'nin ictihad iddiasında olduğu kaydedilir (Hacvî, II, 285). Misnâvî 16 Şevval 1136 (8 Temmuz 1724) tarihinde Fas'ta vefat etti. Bâbülfütüh dışındaki Sîdî el-Âyidî Türbesi'nde vefatından yaklaşık üç yıl önce bizzat kendisinin açmış olduğu kabre defnedildi. İlmî otoritesiyle Filâlîler Hükümdarı Mevlây İsmâil'in iltifatına mazhar olmuş, siyasî faaliyetlere karışmamıştır. Seçkin talebelerinden Mevlây İsmâil'in oğlu Muhammed babasına karşı ayaklandığında ona destek vermekle suçlanmışsa da daha sonra Muhammed'i desteklemeyip aksine ayaklanmayı engellemeye çalıştığı ortaya çıkınca Mevlây İsmâil'in takibinden kurtulmuştur.

Eserleri. 1. *Şarfü'l-himme ilâ tahkîki mâ'ne'z-zimme*. Eserde Mâlikî âlimlerinin zimmet tarifleri incelenmiş, ardından zimmetin şartları, bu şartlarla muamele ve tasarruf ehliyeti arasındaki farklar açıklanmıştır (nşr. İsmâ Muhammed es-Sârî, Kahire 2012). 2. *el-Kavlü'l-kâşif 'an aḥ-kâmî'l-istinâbe fi'l-vezâ'if*. Bu eserde niyâbet, istinâbe, vekâlet arasındaki farklar, bunların hükümleri ve geçerli oldukları yerler diğer mezheplerin görüşlerine de yer verilerek belirtilmiştir (Fas 1333, Mehdî b. Muhammed el-Vezzânî'nin *Şerḥu 'Ameliyyâti Ebi Zeyd 'Abdirrahmân el-Fâsî* adlı eserinin sonunda). Hadîce Mansûr eseri yüksek lisans tezi olarak tahkik etmiştir (1997, Rabat Câmîatü Muhammed el-Hâmis). 3. *Kitâbü Nuşretü'l-kabz ve'r-red 'alâ men enkere meşrû'iyetehû fi şalâteyi'n-nefl ve'l-farz*. Misnâvî, farz namazda elleri iki yana bırakma uygulamasının yaygın olduğu Mağrib'de bazı âlimlerin elleri bağlamanın meşrû olmadığı yönündeki görüşlerine karşı bunun da sahih kabul edildiğini belirtmiştir. Muhammed Mehdî el-Vezzânî'nin bir reddiye yazdığı eser Abdullah Kennûn (Tıtvân 1367/1948), Abdüllatîf b. İmâm Bûazîzî ve Tâhâ b. Ali et-Tûnisî (Beyrut 2007) tarafından neşredilmiştir. 4. *Netîcetü't-tahkîk fi ba'zi ehli's-şeref (in-nesebi)'l-vesîk*. Kâdirî ile-ri gelenlerinin nesebi ve Abdülkâdir-i Geylânî'nin tasavvuftaki mevkiine dairdir (Tunus 1296; Fas 1309, bir derleme içinde). 5. *Cühdü'l-müküllî'l-kâşir fi nuşretü's-Şeyḥ 'Abdilkâdir*. Misnâvî, *Netîcetü't-tahkîk* adlı eserine tekmile olarak yazdığı

bu risâlede Abdülkâdir-i Geylânî'nin müctehid olduğunu ileri sürer ve hakkındaki ithamlara karşı onu savunur (Rabat el-Hizânetü'l-Haseniyye, nr. 10905). 6. *Nevâzil fikhîyye*. Misnâvî'nin fetvaları öğrencileri tarafından büyük bir cilt halinde derlenmiş olup meselelerin çoğu Mevlây İsmâil ile vezirlerinin sorularına verilen cevaplardan oluşmaktadır (Fas 1345/1926; Misnâvî'nin çeşitli sorulara verdiği cevapları içeren yazma nüshalar için bk. Muhammed el-Alemî, s. 332). 7. *Risâle fi kütübî'l-hadîş elletî tecûzü'r-rivâye minhâ velletî lâ tecûz* (nşr. Muhammed b. Azzûz, Beyrut 2003, İbn Zekrî et-Tilimsânî'nin *Mu'allimü't-tullâb* adlı eserinin sonunda).

Bunların dışında Misnâvî'nin çeşitli ilmî meselelere dair pek çok risâle kaleme aldığı ve bu risâlelerde problemlere çözüm getirme kabiliyetini ortaya koyduğu ifade edilmektedir. Kaynaklarda isimleri zikredilen ve bazılarının nüshaları günümüze ulaşan eser, risâle ve kasideleri şunlardır: *Fevâ'id fi't-taşavvuf* (Rabat el-Hizânetü'l-âmmе, nr. 984), *et-Ta'rîf bi'l-eşrâfi'l-Edâriseti'l-Cûtiyyîn* (Rabat el-Hizânetü'l-âmmе, nr. 1632; Rabat el-Hizânetü'l-Haseniyye, nr. 4/5716), *et-Ta'rîf bi's-Şeyḥ Ebi'l-'Abbâs Ahmed b. İdrîs el-Yemenî* (Rabat el-Hizânetü'l-âmmе, nr. 471, 1419), *Taḳyîd fi nesebi's-şürefâ'i's-Sıkkiliyyîn ve's-Şebûkiyyîn* (Rabat el-Hizânetü'l-Haseniyye, nr. 6/5716), *Taḳyîd fi mes'eleli 'ademi teklifi'l-mükreh* (Rabat el-Hizânetü'l-Haseniyye Ktp., nr. 13943), *Cevâb 'ammâ yeḳâ'ü fi zemeni'l-mesbağa min keşreti's-su'âl* (Rabat el-Hizânetü'l-âmmе, nr. 1081), *Şerḥu Râ'iyyeti'l-Yûsi fi rişâ'i'z-Zâviyeti'd-Dilâ'iyye* (Melik Abdülazîz Âl Suûd Müessesesi Ktp., nr. 71), *Taḳyîd fi cevibe fikhîyye* (Tâze el-Hizânetü'l-ilmîyye, nr. 2/311), *el-Maḳâmetü'l-fikriyye fi meḥâsini'z-Zâviyeti'l-Bekriyye (Dilâ'iyye)*, *Taḳyîd fi'l-eşrâfi'llezîne lehüm şöhretün bi-Fâs*, *Cevâb 'an mes'eleli te'âti'l-'ârifin li-esbâbi'l-irtizâk*, *Kaşide fi't-tevessül bi'l-Mevlâ İdrîs mü'essisi Fâs*. Öğrencisi Ahmed b. Abdülvehhâb el-Vezîr el-Gassânî, *Risâle fi't-ta'rîf bi's-Şeyḥ el-Misnâvî* adıyla bir eser kaleme almış, İdrîs Halife, Misnâvî'nin hayatı, eserleri ve görüşlerine dair yüksek lisans tezi hazırlamıştır (1978, Rabat Dârü'l-hadîsi'l-Haseniyye).

BİBLİYOGRAFYA :

Misnâvî, *Nuşretü'l-kabz ve'r-red 'alâ men enkere meşrû'iyetehû fi şalâti'l-farz* (nşr. Abdüllatîf b. el-İmâm Bûazîzî – Tâhâ b. Ali et-Tûnisî), Beyrut 2007, s. 29 vd.; Kâdirî, *Neşrû'l-meşânî*, III, 265-278; a.mlf., *İltikâti'd-dürer* (nşr. Hâşim

el-Alevî el-Kâsımî), Beyrut 1403/1983, s. 327-330; Mahlûf, *Şeceretü'n-nûr*, s. 333-334; Abdullah Kennûn, *en-Nübûgu'l-Mağribî fi'l-edebi'l-'Arabî*, [baskı yeri yok] 1962, I, 269; Muhammed Haccî, *ez-Zâviyetü'd-Delâ'iyye ve devrûha'd-dini ve'l-ilmî ve's-siyâsî*, Rabat 1964, s. 21-38, 243-246, ayrıca bk. tür.yer.; Hacvî, *el-Fikrû's-sâmî*, II, 285; İdrîs b. Mâhî el-Kaytûnî, *Mu'cemü'l-maḥbû'âti'l-Mağribiyye*, Selâ 1988, s. 325; Abdullah el-Murâbit et-Tergî, *Fehârisü 'ulemâ'i'l-Mağrib*, Dârülbeyzâ 1420/1999, s. 665; Muhammed b. Ca'fer el-Kettânî, *Selvetü'l-enfâs* (nşr. Abdullah Kâmil el-Kettânî v.dğr.), Dârülbeyzâ 1425/2004, III, 59-61; İbn Zeydân, *Mu'cemü't-tabakâti'l-mü'ellifin 'alâ 'ahdi devleti'l-Aleviyyîn* (nşr. Hasan el-Vezzânî), Rabat 1430/2009, II, 275-276; Muhammed el-Alemî, *ed-Delîlû't-târiḥî li-mü'ellefti'l-mezhebi'l-Mâlikî*, Rabat 1433/2012, s. 167, 235, 263, 279, 332, 357, 390, 421; Ahmed Memnûn, "A'lâmü't-tedris bi'l-Mağrib: Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. el-Misnâvî ed-Delâ'î", *Da'vetü'l-haḳ*, sy. 359 (2001) (<http://www.habous.gov.ma/daouat-alhaq/item/8726>) (05.11.2015); Reşide ez-Zâvî – Senâ Bûcâc, "Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Misnâvî" (<http://www.oloum-omran.ma/Article.aspx?C=10449>) (05.11.2015); "ed-Delâ'î, Muhammed el-Misnâvî", *Ma'lemetü'l-Mağrib*, Selâ 1421/2000, XII, 4073-4074.

HACER KONTBAY

MİYÂN MUHAMMED ŞERİF

(bk. ŞERİF, Miyan Muhammed).

MİYASOĞLU, Mustafa
(1946-2013)

Şair,
roman ve deneme yazarı.

14 Ağustos 1946'da Kayseri'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini doğduğu şehirde tamamladıktan sonra 1967'de girdiği İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1973'te mezun oldu. İzmit ve İstanbul'da edebiyat öğretmenliği (1974-1985), Mimar Sinan Üniversitesi'nde Türk dili (1985-1998) ve Pakistan'da İslâmâbâd Modern Diller Millî

Mustafa
Miyasoğlu